

Songs for soprano

etude #01

Wie was Anna Agnes Witsen? Het is een vraag die me al 30 jaar bezighoudt. In het eerste deel van deze serie (etude #01) ga ik op zoek naar het leven en de tijden van deze vrouw die in de nacht van 5 maart 1889 een wak inliep van de vijver waar ik zelf, een eeuw later, als kind zo vrolijk speelde.

Landgoed Ewijkshoeve in Lage Vuursche was in de late negentiende eeuw het buitenverblijf van de vooraanstaande patriciërsfamilie Witsen. Hun zoon Willem Witsen was een Nederlandse schilder, etser en fotograaf verbonden aan de beweging van het Amsterdamse impressionisme. Ewijkshoeve werd in die tijd dankzij zijn gastvrijheid een verzamelpaats voor schrijvers, muzikanten en schilders en

vormde het decor voor de beginjaren van de vernieuwende Tachtigers-beweging die onder andere het principe van l'art pour l'art uitriep.

Toen ik zelf in de jaren tachtig van de twintigste eeuw op hetzelfde landgoed opgroeide, hoorde ik voor het eerst over het drama dat zich een eeuw eerder op die plek had voltrokken. Ik raakte gefascineerd door deze vrouw. Hoe kon het zijn dat iemand zo ongelukkig was op de plaats waar ikzelf zoveel mooie tijden beleefde? Ik wilde op zoek naar Anna. Wie was zij? Wat dreef haar? Wat was haar rol en hoe valt dat te bezien in de tijd waarin ze leefde?

Dankzij het boek 'Ewijkshoeve, tuin van tachtig' (1988) van Rein van der Wiel en andere bronnen op internet beschik ik over aardig wat gegevens met betrekking tot het leven van Anna, de omstandigheden die tot haar dood hebben geleid en de reacties die dat teweeg heeft gebracht in de kunst en literatuur van die tijd.

Zo schreef Herman Gorter in 1889 het magnifieke gedicht 'In den zwarten nacht is een mensch aangetreden' naar aanleiding van de dood van Anna. Frederik van Eeden schreef op 6 april van dat jaar in zijn dagboek over dezelfde droeve gebeurtenis. In mei componeerde Julius Röntgen een lied op het gedicht 'Abschied' dat aan een 'in memoriam Anna Witsen' doet denken. Jan Toorop tekende in 1890 zijn Tuin der Weeën dat met Anna's dood in verband wordt gebracht en een paar jaar later, in 1899, schreef Frans Coenen 'Vervreemd' over een vrouw die een zeer sterke gelijkenis vertoont met het verhaal van Anna Witsen.

Anna was depressief, ze leed aan een onbeantwoorde liefde en als vrouw geloofde ze dat ze had gefaald door alleen te blijven. Immers, het voornaamste doel in het leven van de eind negentiende eeuwse vrouw was de voortplanting. De verheerlijking van het moederschap werd in die tijd steeds groter en werd destijds als het hoogst bereikbare ideaal voor een vrouw gezien.

Ook op andere vlakken vond Anna dat ze tekort schoot. Ze had het gevoel dat haar aanwezigheid haar eigen broer stoorde en dat haar vader haar niet zag staan. Ze was belast met hevige angsten en het leven kwelde haar ontegenzegglijk.

Nog belangrijker was dat ze als sopraanzangeres weinig erkenning ontving. Haar vader stimuleerde aanvankelijk haar muziekkunst, maar verbood haar vervolgens het vak op professionele basis uit te voeren. Toch was dat het allerliefste dat zij deed.

De eind negentiende eeuwse dogmatische ideeën over de positie van de vrouw en over hoe zij aan die rol invulling moest geven betekende voor een vrouw van Anna's stand dat zij geen professionele sopraanzangeres behoorde te worden. En hoewel de Tachtigers zich met hand en tand verzetten tegen het ouderwetse, burgerlijke gedachtengoed, was er niemand die voor Anna op de bres sprong. Zij werd geacht binnenshuis haar taken te vervullen en bescheidenheid, passiviteit en terughoudendheid te tonen. Eigenschappen die niet lijken te matchen met de onstuimige karakterstructuur van Anna Agnes Witsen.

Het moet Anna een opluchting hebben geleverd zich uit deze realiteit te kunnen onttrekken toen zij in de vroege ochtend van 5 maart 1889 een wak in de vijver voor Ewijckshoeve instapte.

In deze eerste episode van Songs for soprano (etude #01) fantaseer ik over het leven van deze vrouw op de plek die ik door-en-door ken, maar in een tijd die me vreemd is. Het zijn mijn eigen herinneringen die ik vermeng met verbeeldingen van het leven van toen. Droombeelden, verzinsels en hersenspingsels vormen samen mijn voorstelling van het leven van deze vrouw. Met deze beelden wil ik graag haar verhaal vertellen. Omdat zij in haar tijd niet werd 'gezien', wil ik haar postuum een podium geven.

Voor een aantal landschapsbeelden ben ik teruggegaan naar het landgoed. Ik heb gebruik gemaakt van verschillende technieken die herinneren aan de tijd waarin de Witsens leefden en waarvan Willem Witsen zelf ook gebruik maakte, gecombineerd met de technieken van nu. Zo zijn er werken met lange sluitertijd of maak ik bijvoorbeeld gebruik van etstechnieken om het verhaal vertellen. De namen in deze serie verwijzen naar de muziektermen waarvan de betekenis ervan mijn gevoel bij de foto reflecteert.

In het algemeen heeft de geschiedenis van deze plek me altijd gefascineerd. De plek waar ikzelf mijn hele jeugd heb gewoond heeft me in belangrijke mate gevormd. Het is daarom dat mijn fotografie is afgeleid van de kunstwerken

van de late negentiende eeuw, gemaakt op of geïnspireerd door Ewijckshoeve. Werken van kunstenaars als Willem Witsen zelf, W.B. Tholen of Piet Meiners die er hun atelier hadden. Of door hun artistieke tijdgenoten die deze plaats regelmatig bezochten, zoals Jan Veth, Breitner of Mauve. De atmosfeer in hun werken kan worden gekenschetst als melancholische, sobere en vaak donker scènes. Impressionisme en naturalisme spelen een belangrijke rol.

Tijdens mijn fotoshoots-, selectie- en bewerkingsproces probeer ik de sfeer van die periode te vertalen in hedendaagse beelden. Mijn gebruik van kleur en zwart/wit, composities, vormen en structuren en technieken worden sterk beïnvloed door mijn bekende voorbeelden uit het verleden, alsook mijn gebruik van materialen en onderwerpkeuze. Net als Willem Witsen zoek ik naar een synthese van de schoonheid van het verleden en het aangename van het heden.

Jitske Schols, 2019